

Kopce, ktoré nás spájajú

~ PRÍLOHA MODREJ LANOVKY ~

O vplyve a živote národnostných menšín vo Vysokých Tatrách

„Z KOMÁRNA NA ŠTRBSKÉ PLESO.“

Annamária rozpráva
o plnení snov a živote na severe

str. 2

Národnostná rozmanitosť nás obohacuje.

Publikácia „Kopce, ktoré nás spájajú“ je tu pre Vás už štvrtýkrát. Prinášame ďalších päť príbehov ľudí z radov národnostných menšín, ktorí žijú v tatranskom regióne.

Na prvé počutie si ľudia Vysoké Tatry nespoja práve s národnostnými menšinami. Aj to je jeden z dôvodov, prečo sa nám javí podnetné odkrývať, ako aj ony prispievajú k rozvoju Tatier.

Od začiatku projektu v tom vidíme cennú symboliku, ktorej odkaz chceme šíriť. Tatry mnohí Slováci chápu ako jeden zo svojich symbolov. Z pohľadu národnostného zloženia sú ako

naša celá krajina, rozmanitá a bohatá. Veríme, že ľuďom, ktorí by azda ešte voči národnostným menšinám prechovávali nejaké predsudky, sa nám im ich týmito našimi príbehmi podarí nabúrať a znova povedať, že jazyková a národnostná rozmanitosť nás obohacuje.

Tomáš Tišťan, koordinátor projektu.

Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

Tibor odkrýva tajomstvá
rómskej hudby – str. 4

Marcin rozpráva o živote
Poliaka pod Gerlachom – str. 6

Fabio zblížuje Talianov
a Slovákov – str. 7

Patrik povzbudzuje rodákov
nosiť nemecké kroje – str. 7

Príbeh:

„Z Komárna na Štrbské Pleso.“

Annamária Molnár rozpráva, aké je to vymeniť dunajský vzduch za tatranský sneh.

Annamária Molnár

Presne o 1 215 výškových metrov sa zmenil život Annemárii Molnár, keď sa presťahovala z rodných Modran pri Dunaji na Štrbské Pleso.

Nešlo len o zmenu klímy. Až pre 86% Modrančanov je rodným jazykom maďarčina, v komunikácii tam dominuje. Na Plese naopak, inak ako po slovensky hovoria len turisti. Aj o kultúrnom aspekte zmeny nám Annamária porozprávala. Ako sa žije žene z juhu v Tatrách?

Annamáriu pod Patriu privedla práca, postupne sa ale objavujú ďalšie dôvody, prečo tu ostáva. Je snowboardovou a lyžiarskou inštruktorkou. V lete sa venuje animáciám pre deti a gastronómii.

Prvou zo zmien bolo, že ju všetci v Tatrách začali volať Anička. Páči sa jej to, popýtala nás, aby sme jej tak hovorili občas aj v texte.

Na lyžiach už od škôlky

Lyžuje už od 6-ich rokov. „Bola to moja vášeň od začiatku, so sestrou nám otec v lyžovaní

Kamarátom do Tatiev občas priniesie z Modran čerstvú úrodu.

pomáhal,“ spomína. Paradoxne, kým neprijala prácu na Plese, lyžiarsky Tatry nepoznala. Boli to skôr kopce Rakúska, kde prežila mladosť: „Do Álp je to z Komárna narovnať. V našom obľúbenom Tauplitz bolo stále cez dva metre snehu.“

Veselá a šťastná. V horách našla prácu a prostredie, ktoré ju naplňujú.

Moment pred a po: Snowboard

V 16-ich rokoch prišiel v Aničkinom športovom živote prelom. Zistila, že srdcom je snowboardiska a chcela sa „ho“ poriadne naučiť. Na kurze v Táloch sa za pomoci legendárneho inštruktora J.J.-a zdokonalila v ovládaní dosky. Medzitým vyštudovala učiteľstvo angličtiny a občianskej náuky na Univerzite Komenského v Bratislave. Okúsila prvú prácu učiteľky na strednej škole. Tam si potvrdila, že to, čo miluje a chce v živote robiť, je učiť.

„Zároveň ale nie medzi štyrmi stenami, ale vonku, v prírode, v priestore,“ spomína na úvahy, keď, ako hovorí, začala premýšľať o živote. Hádajte správne, od týchto myšlienok nebolo ďaleko k rozhodnutiu učiť ľudí lyžovať a snowboardovať.

Cesta za oceán

Odhodlanie bolo veľké. Annamária sa chcela na povolanie lyžiarskej inštruktorky kvalitne pripraviť: „Nejakou mi to vychádzalo, že najlepšie vzdelanie získam na Aljaške, alebo v Kanade.“ Tak sa ocitla na povestnom prašanovom kanadskom snehu v stredisku Mount Washington na ostrove Vancouver v Tichom oceáne.

Počas športovo intenzívnej zimy tam získala certifikáty inštruktora lyžovania kategórie 1 a 2. S „kanadskou“ jednotkou učite žiakov základom, s dvojkom pokročilejších. „Objavujete a opravujete zafixované chyby lyžiarov a tak zdokonaľujete ich techniku. Je to často viac o psychológii, ako o samotnom pohybe,“ hovorí. V Kanade by možno aj ostala učiť, keby náhle neprišla pandémia. Lyžiarske strediská a hranice zatvorili, vrátila sa domov.

Uff, Štrbské Pleso?! Áno.

Ku koncu pandémie rozoslala životopisy do viacerých lyžiarskych škôl. Keď s jednou z nich cez telefón dohadovala detaily a podmienky sa jej páčili, na konci rozhovoru sa

Miluje učiť. Aj to sa treba naučiť, za vzdelaním išla za oceán.

priznala a spýtala, skadiaľ to vlastne voláte? Odpoveďou bolo Štrbské Pleso a Anička sa v duchu potešila. „Pleso som mala na zozname miest, ktoré som chcela spoznať.“ Zvítanie s Tatrami bolo príjemné. Dorazila práve v deň s gyčovým slnečným počasím plným snehu: „So strediskom sme si padli do oka, dobre sa tu učí.“

„Deťom to veľmi pomôže“

Výhoda znalosti maďarčiny je u lyžiarskeho inštruktora značná. „Ak ten nerozpráva jazykom dieťaťa, s prekladom pomáha rodič. Tým ale počas lekcii strácate veľa času, ktorý je lepšie venovať lyžovaniu,“ vysvetľuje. Maďarčinou v lyžiarskej škole tak nepomáha len klientom z Maďarska, ale aj mnohým slovenským Maďarom. „Sama som v desiatich rokoch len začala získavať základy slovenčiny a na lyžiarskom kurze počúvate dosť technických termínov a zložitejších vysvetlení. Dieťa ich ľahšie pochopí v rodnom jazyku,“ hovorí.

Odvaha. Nebáť sa.

Tu sa dostávame k ďalšej línii Aničkinho príbehu. Na Slovensku môžeme vnímať z hľadiska osvojenia si slovenčiny dva druhy regiónov. V Košiciach, Gemeri, Lučenci sa mnohé maďarské deti naučia po slovensky akoby súčasne s rodným jazykom, ani nevedia ako. V okolí Žitného ostrova sa po slovensky učia skôr v škole, čo býva niekedy pomalší proces. Annamária patrí k druhej skupine.

Spolužiačka na bakalárkach ...

„Áno, moja slovenčina nebola po strednej škole dobrá, nebola som spokojná,“ spomína s úsmevom. Napriek tomu ju to neodradilo

a prihlášku si podala na pedagogickú fakultu s výučbou v slovenčine. Aj jej to pripomenula spolužiačka, tiež maďarskej národnosti, na bakalárskych skúškach. „Ja ťa obdivujem, s tvou slovenčinou by som sa ja tu neodvážila prísť.“

Veci sa vedia rýchlo zmeniť!

Na prvý pohľad len akási vtipná anekdota vysiela hlbší odkaz. Pocit, že jazyk neovládate dokonale, nemá byť prekážkou. Lebo v živote sa veci vedia rýchlo zmeniť! „Neplatí to len pri jazyku, určité obavy som mala aj pri ceste do Kanady, a mnohých iných veciach, prekonať ich sa opláca,“ odporúča.

Veselá kopa. S kolegami sa delí o optimizmus.

České knihy. Čo teraz?

Anička tu uvádza ešte jednu prekážku, ktorá Slovákom asi nepríde na um, že existuje. Keď už na VŠ zvládla slovenčinu, zrazu sa objavil predmet sociológia so všetkými učebnicami v češtine. „Uff, znova som nerozumela, pozerala do kníh, čo teraz,“ smeje sa s odstupom času. Poradila si aj s češtinou a dnes z toho ťaží. Po česky si pozrie hocikaký film, učí klientov z Česka.

Niekedy potrebuje svah aj sama pre seba.

„Milé omyly“

Keď prišla pred dvoma rokmi na Pleso, bola práve vo fáze trochu zabudnutej slovenčiny. Prinieslo to pár úsmevných príhod, ale v pozitívnom duchu. Aj ona potvrdzuje, že vzťahy Maďarov a Slovákov sú dnes všeobecne dobré. „Občas sa na tému Maďari a Slováci doberáme, z kontextu je ale zrejmé, že ide o humor. Ten v živote treba,“ hovorí. Dokonca, keď sa nedávno pomýlila so slovíčkom sa, kamarátka ju pýtala, či tak nemôže hovoriť stále, že to znie milo. „Povedala som: počkaj, sa rozmýšľam, miesto počkaj, rozmýšľam.“

Do jazyka podľa nej treba nabehnúť a rozprávať automaticky bez rozmýšľania. Nejaké prekladanie najskôr v hlave z maďarčiny a potom nahlas po slovensky nefunguje.

S Modranmi ostáva v kontakte

„Neprijemné komentáre ohľadne národnosti zažila skôr v Bratislave, v Tatrách zatiaľ nie. Aj keby sa objavili, Annamária má v tom jasno. Problém má ten človek s predsudkami, ona nie. S domovom a rodným jazykom udržiava kontakt. Do Modran chodí približne raz za mesiac. V maďarčine číta knihy.“

„Hory sú môj osud.“

V Tatrách sa jej nateraz páči. Hovorí, že sa tu cíti doma. Ako dieťa si na to nepamätá, povedali jej to nedávno rodičia. Kvôli peľovej alergii už v Tatrách ako malé dieťa dva mesiace bývala. „Vlastne som sa sem teda vrátila. Vyzerá to, že hory sú môj osud, uvidíme,“ smeje sa. Kvôli lyžovaniu, práci inštruktorky lyžiarskych športov, alergii, priateľom.

Inšpirácií z Aničkinho rozprávania je viacero. Okrem optimizmu a úsmevu, ktorý vyžaruje a niektorým z nás chýba, sa núka zopakovať. Ak niečo, jazyk, šport, či inú zručnosť neovládate dokonale, nemá vás to zastaviť. Prekážky sa dajú prekonať. Potom zažijete mnohé zaujímavé veci!

Text: Tomáš Tišťan Foto: toti a archív A. Molnár

Po náročnej zime sa na pár dní vracia do Modran, kde nájde relax v záhradke.

**Kapelník
a učiteľ
Tibor Pokorný
rozpráva
o povahe
rómskej muziky.**

„RÓMSKA HUDBA TU BOLA, JE A BUDE.“

Foto: toti

Málokto vie tak pútavo rozprávať o podstate rómskej hudby, načrtnúť, kam sa vyvíja, poradiť, ako ju viac spoznať, ako Popradčan Tibor Pokorný.

V hudobnej kariére zažil veľa. Od koncertov v londýnskych kluboch, založenia rómskej kapely cez pôsobenie vo folklórnom súbore, až po azda jedno z najdôležitejších poslanií, učenie detí na ZUŠ.

Ak vás hudba čo i len trochu zaujíma, nasledujúce riadky vás zaujmú. Tibor má šťastie. Patrí k tej menšine populácie, ktorý robí to, čo miluje. Remeslo zdedil v rodine po matkovej strane, všetci boli hudobníci.

Uvedomil si to aj nedávno, keď na internete objavil čiernobiely snímku svojho deda Jána s jeho kapelou. „Zaujímavé je, že aj vnuci ďalších muzikantov z fotky sú tiež hudobníci, hrávame spolu,“ smeje sa.

Keď ho počul, zažiarili mu oči

Prvé kontakty s hudbou mal vo veku, keď sa učil ešte len hovoriť. Strýkovia, dedo, mama, hrali na rodinných stretnutiach. Svoj hudobný nástroj akordeón objavil tiež skoro. Mal sedem rokov.

Tiborova mama Vlasta si na výlete v Užhorode kúpila garmošku, ruský akordeón. „Asi si ju už skúšala v autobuse, lebo keď vošla do bytu, začala hrať. Ja som ostal sedieť ohromený a vedel, že to chcem tiež,“ spomína.

Nepustila ho na ZUŠ

Na „garmoške“ cvičil doma po škole, mama ho na základnú umeleckú školu (ZUŠ) nepustila. „Nechcela zo mňa hudobníka. Vedela, čo obnáša hudobnícky život,“ hovorí o cestovaní, hraní do štvrtej rána.

So zákazom neuspela

Na veľké šťastie pre hudbu sa jej to nepodarilo. Hoci Tibor išiel po ZŠ na stavebnú priemyslovku, ešte počas nej sa zapísal na kurzy hudby v osvetovom stredisku. Cez víkendy hrával s bratrancom Milom Suchomelom, dnes známym saxofonistom. Po strednej absolvoval konzervatóriá v Topolčanoch a v Košiciach. Prvé štyri roky z vás urobí hudobníka, ďalšie dva roky, nazývané absolútorium, učiteľa hudby.

Tibor Pokorný. |

Je nevyhnutné hudobné vzdelanie?

„Áno, nájdeme vo svete skvelých hudobníkov, ktorí nemajú školu, ale ...,“ odpovedá Tibor. Škola podľa neho vycibíri techniku a zoznámí s klasickou hudbou, ktorú vníma ako základ. „Stretol som skvelých muzikantov bez vzdelania, ale v ich hre cítim, že nepoznali klasiku.“ Vplyv vzdelania vidí v inej veci: „Zistil som, ako toho z hudby málo viem. To zlepšuje motiváciu stále sa učiť, počúvať, hľadať inšpiráciu.“

Veľké anglické dobrodružstvo

Tibor si po skončení konzervatórií vyskúšal učenie na ZUŠ, keď ho bratranec Stano presvedčil skúsiť šťastie v Londýne. Z tejto cesty by mohla vzniknúť kniha dobrodružstiev. „Keď sme tam prišli, v jednej ruke nástroj, v druhej sako, pripravení okamžite hrať, ľudia si dávali stávkky, či tam vydržíme dva, alebo tri týždne,“ smeje sa.

Začiatky boli tvrdé, nemali na nájom, začali hrať na ulici, v metre. Ako ich spoznávalo viac

Tiborov dedo Ján Pompa z Toporca mal vlastnú kapelu. Na fotke druhý zľava.

Veľkú hudobnú skúsenosť jeho kapele prinieslo hranie vo Varšave. Foto archív T.P.

CHCETE SA ZOZNÁMIŤ S RÓMSKOU HUDBOU?

Tibor odporúča pár tipov.

Gypsy Jazz: Django Reinhardt, Bireli Lagrene, Richard Galliano.

Flamenco: Paco de Lucía.

Maďarská rómska hudba: Roby Lakatos, Frantisek Janoska, Lajos Sárközy, Károly Puka.

Balkán: Marian Mexicanu.

ľudí, postupne sa ich pódium stali reštaurácie, puby, kluby, svadby a súkromné oslavy.

Keď vám slová „Som Róm“ otvárajú dvere

„Dnes sa mi ťažko verí, koľko známych ľudí z prostredia obchodu a kultúry som spoznal. To všetko vďaka hudbe,“ spomína. V Londýne pocítil výhodu spojenia slov hudba a Róm. „Ak som povedal, že som Gypsy, doslova to otváralo dvere.“ Aj keď, ako hovorí, doma na Slovensku sa priamo s rasizmom nestretol, táto anglická skúsenosť i tak znamenala ostrý kontrast. Ako súčasť našej spoločnosti ho žiaľ občas registruje.

V Anglicku spoznal tiež „gypsy jazz“, o ktorom dovtedy nechyrovával. Tak ako u nás „cigánska muzika“, na západe od Holandska po Francúzsko rómskej hudbe dominuje tento štýl. Tu sa dostávame k ďalšej téme.

Čo je rómska hudba?

Podľa Tibora ide o obrovský fenomén. Možno ju rozdeliť na tri veľké skupiny: španielsku (flamenco), maďarskú a ruskú. Prípadne od maďarskej ďalej k srbskej, rumunskej, bulharskej.

Tá na Slovensku je súčasťou uhorskej tradície, čo je značkou kvality. „Ako sa my učíme od Maďarov, u nás hľadajú inšpiráciu napríklad Poliáci. Tí sú z našej rómskej hudby úplne hotoví,“ vysvetľuje. Neraz sa mu stalo, že zahrli rómsku pesničku a maďarské, rómske, slovenské, izraelské publikum na ňu začalo spievať, ... každé svojím jazykom.

Tá energia je spoločná!

Áno, rómska hudba je ovplyvnená rôznymi krajinami, kde Rómovia žijú, ale stále má niečo spoločné. „Či už počúvam flamenco, gypsy jazz, alebo kapelu z Belehradu, ten rukopis, tá energia je stále tá istá,“ vyznáva sa Tibor. Podľa neho je rómska hudba živý organizmus, ktorý neustále z okolia nasáva niečo nové, stále sa vyvíja. „Preto nikdy nezanimkne. Rómska hudba tu bola, je a bude.“

Poklad rómskej hudby? Improvizácia.

Jej spoločným znakom je improvizácia, zahrat niečo bez prípravy, podobne ako v džezze. „Pre rómskeho hudobníka by bola aj hanba, ak by nedostal od primáša priestor na sólo, na vlastnú variáciu. Improvizácia je sloboda a tá dáva rómskej hudbe svoju podstatu,“ hovorí.

Učenie hudby považuje za poslanie. Na hodine so žiačkou Nikolkou. Foto: totí

Po návrate k folklóru

Hoci sa Tiborovi začalo v Londýne dariť, po dvoch rokoch sa rozhodol vrátiť. „Chýbali mi Tatry, hory, domov,“ spomína. Po návrate ho v Poprade čakalo ďalšie hudobné dobrodružstvo. V detskom súbore Letnička hľadali korepetitora, osobu, ktorá hudobne sprevádza tanečníkov a spevákov: „Ak by si hudbu púšťali z CD, nebolo by to ono. Potrebná je vzájomná interakcia.“

Tibor Pokorný Band

Tieto skúsenosti ho povzbudili k založeniu vlastnej kapely Tibor Pokorný Band. S kapelou a repertoárom aj rómskej hudby spoznal Tatry, s kolegami hrá však po celom Slovensku, občas i Poľsku. Vo Varšave zažil „pozitívnu diskrimináciu“, keď sa ho pri dohadovaní vystúpení pýtali: „A naozaj ste pravý Róm?“ čakajúc kladnú odpoveď.

Ukázať svetu svoje skladby

Áké má ešte v hudbe plány? „Nahráť tú svoju, ako si ju predstavujem a potom ju ukázať svetu,“ hovorí. V šuplíku má už rozpracované skladby. Problém je to len všetko fyzicky stíhať. Veď okrem kapely, folklórneho súboru sme ešte nehovorili o učení na ZUŠ. Hádáte správne, Tibor učí hrať deti na akordeóne: „Učiteľstvo je zase niečo úplne iné, samostatná veda, každý žiak je iný, s každým treba inak pracovať.“

Rómovia učia „sluchom“ od nepamäti

Rád učí skôr hrou než mechanicky. „Nechcem, aby sa deti naučili nejaké pesničky a po škole nástroj zavesili, ale aby si vedeli hocikedy zahráť, čo ich zaujme.“ Aj preto presadzuje skôr

Zázitkom pre Tibora bola možnosť hudobne doprevádzať vokálnu formáciu American Divas z USA. Foto archív T.P.

Vo Východnej. Po vstupe do Letničky zistil, že folklór dovtedy vôbec nepoznal. Aj ten si získal jeho srdce. Foto archív T.P.

„učenie sluchom,“ ako z nôt. „Rómski hudobníci tak fungujeme od nepamäti, v našich ZUŠ začali hudobní teoretici podporovať túto metodiku až teraz,“ smeje sa.

Na gény neverí, ale ...

Majú teda Rómovia hudbu v génoch? Tibor v to neverí. Je to podľa neho remeslo, ktoré sa zdokonaľovalo a dedilo po generáciách už od čias migrácie Rómov do Európy. „Pomohlo nám prežiť a užiť sa, či už na cestách po arabských krajinách, či v stredoveku u nás.“ Hudba podľa Tibora symbolizuje schopnosť prežiť aj tie najťažšie časy, ako pogromy v stredoveku, či rómsky holokaust: „Zažili sme mnoho zla, ale prežili sme.“

Hudba ako pomoc

Či by hudba mohla pomôcť zlepšeniu života ľudí v marginalizovaných osadách? „Možno, aj keď treba nájsť ten správny kľúč. Vo favelách v Brazílii tiež ľuďom nepomôže trénovať len futbal, pomoc musí byť systémová.“ Podľa Tibora veľa škody tu urobil socializmus. „Vidím to, keď v Poprade stretnem Rómov z Rumunska, tí majú v očiach akúsi iskru hrdosti, pocit identity, mnoho slovenských Rómov ju však stratilo, aj vďaka bývalému režimu. Treba byť ale optimistom,“ verí v zlepšovanie vecí Tibor.

Veríme, že dobrej veci pomôže aj Tiborove rozprávania. Ak vo vás prebudí zvedavosť objaviť čosi nové z bohatstva rómskej kultúry, znova sa o niečo viac vzájomne spoznáme.

Text: Tomáš Tišťan

„V Tatrách sa žije veľmi dobre.“

Marcin Maj
rozpráva o živote
Poliaka na Slovensku

Marcin Maj

Viete, aká je po Maďaroch, Rómoch, Čechoch, Rusínoch a Ukrajincoch najpočetnejšia národnostná menšina u nás? Možno prekvapí, druhú päťku začínajú Poliaci. Ako sa tu jednému z nich žije, rozpráva Marcin Maj.

K Poliakom sa v poslednom sčítaní prihlásilo **3771** ľudí, s uvedením druhej národnosti až **5282**. Väčšina sa pod Tatry prisťahovala od konca 2. svetovej vojny po dnešok. Marcin začína v Novom Smokovci svoj piaty rok. Ako sa rodák z Przemysłu ocitne pod Gerlachom?

Najskôr na bicykli

Odpoveďou je láska, založenie rodiny s Tatrarkou Katarínou. Spoznali sa vo Viedni. „Mali sme tam rozbehnuté kariéry, ale náklonnosť k horám zvíťazila,“ smeje sa Marcin.

Adaptácia na Tatry bola ľahká. Slovensko Marcin spoznal už ako študent, keď ho krížom-krážom prešiel na bicykli. Katka ho vo Viedni uviedla i do slovenčiny: „Pre mňa bolo divné, aby sa Poliak a Slovenka rozprávali po nemecky.“

Rozumie nárečiam

Slovenčina ho fascinuje z viacerých stránok. Na Spiši a Šariši rozumie nárečiu. Ľudia v Bratislave sa ho zase pýtajú, či je východniar kvôli podobnosti mnohých „východniarskych“ slovíčok s poľštinou. Objavuje tiež goralské nárečie

v pohraničí. „Poliaci mu až tak na prvýkrát nerozumejú, ja áno vďaka slovenčine práve tým slovíčkam, ktorým oni nie,“ vysvetľuje. Slovenčina mu pomáha rozumieť aj po chorvátsky a česky.

V Smokovci spoznal krajanov

Slovenské jazykové obohatenie ho samozrejme neuberá o poľskú identitu. So synmi Martinom a Viktorom komunikuje po poľsky, aby jazyk ovládali. Vďaka práci, služobným cestám, návštevám rodiny má s poľštinou kontakt skoro každý deň.

Dokonca aj v Smokovci spoznal dvoch Poliakov, ktorí tam žijú. Stretávajú sa i ráno, keď odnášajú deti do škôlky: „Pozdravíme sa cezšéf a prehodíme pár slov.“

Ako susedia s plotom

Podľa Marcina je medzi Poľskom a Slovenskom akási nepochopiteľná mentálna bariéra: „Sme ako moderní susedia z predmestia, ktorých delí plot a veľmi sa nepoznajú.“ Podľa neho je to škoda, lebo možnosti sú veľké. „Slováci chodia študovať do Brna, pritom len 120 km

v Krakove majú špičkové univerzity a študentský život komunity 200-tisíc študentov,“ hovorí. Svojou troškou by chcel pomôcť tento stav zmeniť.

Zamiloval si slovenský folklór

Hoci Marcin hovorí viac o podobnosti Slovákov a Poliakov, dobiedzame, v čom sme predsa len rozdielni? Spomína povestnú poľskú podnikavosť. „U vás vidím, že o veciach hovoríte a rozmyšľate, ale nič sa nedeje. Poliaci veľa neanalyzujú a pustia sa do toho.“ Na druhej strane na Slovensku vidí intenzívnejší rodinný život a väzby, rovnako zachovávanie folklóru.

Smokovec vedľa Londýna

Jedným z dôvodov príchodu do Tatier bol rozvoj rodinného hotela, ktorý vedie manželka Katka. Marcin si zase z Viedne doniesol podnikanie v riadení finančných investícií. „Internet dovoľuje robiť túto prácu od hocikadiaľ, využil som to.“ Medzi finančníkmi názov „Smokovec“ občas vzbudí pozornosť, keď sa na videokonferencii objaví vedľa nápisov Zürich, Viedeň, New York, Londýn.

Kvalita života je veľká

Marcin v Tatrách hovorí o vysokej kvalite života. „Veľkým aktívom je bezpečnosť, klíma, prostredie pre vyžitie po práci a rovnováha pracovného a voľného času.“ Tu znova protirečíme, mnoho Tatrancov to tak ružovo nevnímajú. Podľa Marcina ide o zákonitosti psychológie. „Ak mozog dosiahne určitý stupeň uspokojenia, začne sa paradoxne viac sťažovať, nedoceňovať to dobré.“

Budúce plány?

Marcin s rodinou nateraz plánuje ostať a rozvíjať započaté vo svojej novej domovskej krajine. Jeho odkaz? Oplatí sa porozprávať o našich reáliách s niekym, kto má inú perspektívu a mnohé potom vidíme optimistickejším okom.

Text a foto: Tomáš Tišťan

Marcin našiel domov pod Slavkovským štítom. Je komunikatívny, aj to mu pomohlo osvojiť si dobrú slovenčinu.

Profesionálne sa Marcin venuje finančníctvu. Dá sa to aj z Tatier.

Dáva dokopy Talianov a Slovákov

Fabio Bortolini žije v Tatrách 33 rokov

Taliana Fabia Bortoliniho pozná v Tatrách skoro každý. Miestni Tatranci ho považujú už za jedného z nich. Pod žulové štíty prišiel pred 33-mi rokmi.

Fabio život je príklad toho, že stať sa náhle časťou národnostnej menšiny nie je hendikep, ale naopak, obohatenie. Samého seba a svojho okolia. Posúďte sami.

Fabio prišiel pôvodne do Tatier len na pár dní zaliezť si na skalách. Plán bol napísať o pohorí do turistického sprievodcu. Nakoniec sa mu ale Tatry zapáčili viac. Našiel tu lásku, narodili sa mu tu tri deti. Ostal natrvalo.

Začal podnikáť. Najskôr s predajom zlata, potom založil kaviareň a reštauráciu. Hrával tiež tatranský klubový futbal. Dnes na plný úväzok pomáha rozvíjať slovensko-taliancke vzťahy.

Po taliansky často

To znamená, že s Talianmi a taliančinou je v spojení neustále. „Jednak v Poprade žije väčšia talianska komunita, ale neustále komunikujem s ľuďmi v Taliansku,“ hovorí k téme používania rodného jazyka.

Rozbiehal festival

Fabio založil známy festival talianskej gastronómie a kultúry „Viva Italia“ v Poprade. Na ňom rôzne talianske regióny predstavujú Slovákom svoje špeciality a osobitosti. Tam to ale nekončí. „Pri festivale si želám, aby bol len začiatkom ďalších aktivít,“ vysvetľuje.

Vďaka festivalu napríklad sardínske Monti nadviazalo spoluprácu s mestom Vysoké Tatry.

Deň začína s talianskou kávou.

„Žiaci hotelovej školy sa už chystajú na prax na ostrov, možno prídu aj ich talianski kamaráti do Tatier,“ hovorí Fabio.

Vracia sa ku knihe

Najnovšou Fabiovou aktivitou je rozvoj enogastronómie, akéhosi ideálneho kombinovania vína a jedla: „Nie je to len o prinášaní talianskych jedál a vína na Slovensko. Aj Talianov zoznamujeme so slovenskými špecialitami a môžem povedať, že majú úspech.“ Fabio sa teraz vracia k myšlienke spred 30-ich rokov napísať turistického sprievodcu o Tatrách pre Talianov. „Horský Club alpino má 300-tisíc členov, chceme, aby sa exemplár knihy ocitol v každej pobočke po celej krajine. Ak oslovím len 1 % členov a prídu do Tatier, budem spokojný,“ prezrádza plány.

Dá sa to! Stačí prísť na to, ako

V týchto projektoch Fabio využíva povahu benátskeho Taliana, ktorú svet pozná už od čias Marca Pola: „Pri nejakom projekte, aj pri festivale, som ja ten optimista, ktorý

Zbližuje Slovákov s Talianmi. Tatranskej delegácii na pracovnej ceste v alpskom regióne Valle d'Aosta pomáhal aj s tlmočením.
Foto: Archív.

Fabio pochádza z benátskeho mestečka Bassano del Grappa. Avšak 33 rokov je už aj Tatrancom.

od začiatku hovorí, určite sa to podarí, hľadajme len spôsob.“ Nezdá sa to, ale takéto nastavenie výrazne ovplyvní, či sa nakoniec nejaký projekt vydarí.

Dva balíky novín

Fabio rozpráva výborne po slovensky, hovorí, že často v našom jazyku aj rozmýšľa, alebo sa mu v ňom aj sníva. To ale neznamená, že by sa musel vzdať svojej identity. Je len z tohto pohľadu bohatší človek. Fabio napríklad začína deň pri káve čítaním novín. „Pozriem si päť slovenských denníkov a portálov, potom päť talianskych. Rovnako je to pri televízii a rádiu,“ hovorí s úsmevom.

Po taliansky hovorí aj jeho deti Barbora a Kiko. Teraz sa s taliančinou začína zoznamovať aj najmladšia Grétka z druhého manželstva.

Inšpiruje optimizmom

Rozprávať sa s Fabiom je inšpiratívne. Akoby sa to spomínané nastavenie „dá sa to“ na vás za tú krátku chvíľku nalepilo a vy ho viete využiť. Dúfame, že podobný efekt má aj prečítanie týchto riadkov.

Text a foto: Tomáš Tišťan

„Mladí začali s radostou nosit TRADIČNÉ kroje“

Patrik Lompart: Je to krásny pocit vidieť rodiť sa novú tradíciu

Patrik Lompart

Chmeľnica - Hopgarten na Spiši patrí k štyrom miestam na Slovensku, ktoré vás privítajú cestnou tabuľkou v nemčine. K nemeckej národnosti sa tam hlási 29,18 % obyvateľov. Z hľadiska pomeru je to u nás najviac.

Chmeľničania (Die Hopgärtner) sa hrdia svojím nemeckým dialektom. Práve záujem o rodný jazyk nasmeroval karpatského Nemca Patrika Lomparta k jeho dnešnému povolaniu a aktivitám v národnostných spolkoch.

S jazykom od mala

Ako prvý sa Patrik naučil chmeľnícky dialekt. Na ZŠ s vyučovacím jazykom nemeckým v Chmeľnici si zdokonalil spisovnú formu. Nemčinu išiel potom študovať na univerzitu. Počas VŠ dialkovo v programe Nadácie Otta Benekeho absolvoval trojročné štúdium manažmentu mládežníckych organizácií národnostných menšín.

Ideálna kombinácia, aby sa pustil rovno do roboty. A tej má v spolku Karpatskonemeckej mládeže, dnes už ako predseda, vskutku dosť.

Nápad s nemeckým krojom

„Organizujeme festivaly, stretnutia i s Nemcami z okolitých krajín,“ hovorí. Podujatia pomáhajú zachovávať identitu a kultúru. Niekedy výsledky prichádzajú postupne, inokedy sa zase prejavujú rýchlo. Jedno z takýchto pozitívnych prekvapení zažil nedávno práve v Chmeľnici. Opýtali sa tam ľudí, či by na slávnostné udalosti nechodili v tradičnom chmeľníckom kroji. Výsledok?

Patrikove neterky Natálka a Nelka si tiež obľúbili kroj.

Najviac sa tešia deti

„V kroji teraz chodí 30-50 ľudí, či už je to stávanie mája, svätá omša, oktoberfest, stretnutia hasičov, predtým to boli tak štyria, piati,“ ozrejmjuje. Kroj si obliekajú ľudia všetkých generácií, najviac sa z neho radujú deti. Patrika teší, keď vidí, ako sa obnovuje pekná tradícia. „Tiež, že ľudia sa začali na podujatiach cielene stretávať. Predtým to bolo také krátke ahoj na ulici,“ vyznáva sa. Rozpráva sa samozrejme najmä v nemčine, vrátane dialektu (hoppgärtnisch).

Zachovať kultúrny poklad

Patrik sa chmeľníckym nárečím rád pochváli aj na cestách v Nemecku: „Časť Nemci rozumejú, časť nie, väčšinu ale zaujme.“ Rozoznajú ho

Organizátor. Na festivale Jugendfest 2023 v rozhovore s členmi folklórneho súboru Kränzlein z maďarského mestčka Bonyhád (Bonnhard).

spravidla dokonca aj tí, ktorí po nemecky nevedia. Zvukovým zafarbením pripomína holandsčiu, či švajčiarsku nemčinu.

Cesty po Európe

Vďaka pôsobeniu vo Zväze európskych národností (FUEN) Patrik navštevuje nemecké menšiny v iných krajinách od Dánska, cez Rumunsko po Taliansko. „Spoznáte ľudí, získate inšpiráciu, nemčina nás spája,“ hovorí. Nemcov z iných krajín prináša zase na Slovensko. Takto spojil aj skupinu z rumunského Vișeu de Sus: „Sú to potomkovia z Chmeľnice, ktorí sa tam vysťahovali po druhej svetovej vojne.“

Učiteľ

Na plný úväzok Patrik vyučuje nemčinu na národnostnej Grundschule (ZŠ) v Kežmarku. Vzdelanie je jeden zo spôsobov, ako zachovať jazyk. Ako učiteľ vie byť i ráznejší. „Napríklad, ak sa deťom nechce učiť naspamäť básničky, ale ak viem, že v budúcnosti sa to ukáže užitočné, treba sa tomu venovať,“ smeje sa.

Spojiť deti naprieč regiónmi

Stíha to všetko? „Po večeroch, cez víkendy, musí sa,“ odpovedá. Najnovšie pomáha v projekte spojiť online komunikáciou žiakov všetkých piatich nemeckých ZŠ na Slovensku: „Aby sa spoznali, rozprávali sa.“ Nemecká menšina je totiž rozdelená do piatich, od seba oddelených historických regiónov, od Bratislavy (Pressburg) po Košice (Kaschau).

Patrika v jeho práci povzbudilo posledné sčítanie ľudu, keď počet príslušníkov nemeckej menšiny u nás narástol z 4 690 na 8 573: „Áno, môže za to najmä nová možnosť uviesť si dve národnosti, ale tá má práve tento zmysel pomôcť.“

Chmeľničania na svätú omšu, alebo stávanie mája radi prídu v krojoch.

TRÚFATE SI VYSLOVIŤ?

Patrik na predstavenie „hoppgärtnisch“ rád používa slovičko pre borievku, takzvaný krkolom. Dokázate ho vysloviť? :) Kromosberbulch